

Υπάρχει, ένα ιστορικό πρόβλημα: πώς κατάφερε ο **ναζισμός** -ο οποίος αντιπροσωπεύεται από **ξεπεσμένους, παθητικούς, πουριτανικούς ή και πρόστυχους χαρακτήρες**- πώς έφτασε σε ολόκληρη την πορνογραφική λογοτεχνία να αποτελεί σύμβολο του ερωτισμού; «*Κάθε φθηνή ερωτική φαντασίωση αποδίδεται τώρα στον ναζισμό*». Κάτι που επαναφέρει ένα θεμελιακό ερώτημα: «*πώς ερωτεύεσαι την εξουσία;*»...

Αυτό το είδος στοργικής, ερωτικής προσκόλλησης, αυτή η επιθυμία της εξουσίας, η επιθυμία για εξουσία που ασκείται πάνω σου δεν υπάρχει πλέον σε τέτοιο βαθμό διαπίστωνε ο **Foucault**. «*Η μοναρχία και τα τελετουργικά της δημιουργήθηκαν για να διεγείρουν αυτού του είδους τη ερωτική σχέση με την εξουσία. Ο ογκώδης σταλινικός μηχανισμός, ακόμη και αυτός του Hitler, φτιάχτηκαν για τον ίδιο σκοπό [...]*»¹

Ο ρόλος του διανοούμενου έπειτα από τη δεκαετία 1960 είναι να τοποθετηθεί, με όρους της δικής του εμπειρίας και αρμοδιότητας, με τέτοιο τρόπο απέναντι στο φαινόμενο έτσι ώστε «*να καταστούν φανερές οι μορφές του φασισμού οι οποίες δυστυχώς δεν αναγνωρίζονται*», ή καθίστανται πολύ εύκολα ανεκτές, να τις περιγράψει, να προσπαθήσει να τις καταστήσει ανυπόφορες, και να προσδιορίσει την ειδική μορφή πάλης που μπορεί να αναληφθεί ενάντια στο φασισμό.²

Ο μαρξισμός έδωσε έναν ορισμό για τον φασισμό: «*Μια αποκάλυπτη τρομοκρατική δικτατορία της πιο αντιδραστικής φράξιας της μπουρζουαζίας*». Ωστόσο σύμφωνα με τον **Foucault** ο ορισμός αυτός αφήνει έξω το γεγονός ότι ο ναζισμός και ο φασισμός κατέστησαν δυνατοί ακριβώς στον βαθμό που κατάφεραν να υπάρξουν μαζικά στο εσωτερικό ενός μεγάλου τομέα ο οποίος ανέλαβε την ευθύνη των κρατικών λειτουργιών της αστυνόμευσης, του ελέγχου, της καταστολής κλπ. Πρόκειται για κρίσιμο χαρακτηριστικό του ναζισμού: **η «βαθιά του διείσδυση στις μάζες και το ότι ένα μέρος της εξουσίας πραγματικά δόθηκε σε ένα συγκεκριμένο τμήμα των μαζών. Εδώ είναι που η λέξη “δικτατορία” είναι σωστή γενικά και λάθος ειδικά**. Η εξουσία που κατείχε ένα μέλος του κόμματος ή των SS ήταν πολύ μεγάλη. Το «*πιο απεχθές (αλλά με μια έννοια το πιο μεθυστικό) μέρος της εξουσίας δόθηκε σε έναν σημαντικό αριθμό ανθρώπων... Τα SS είχαν την εξουσία να σκοτώνουν, να βιάζουν...*».

Είναι σημαντικό να σημειώσουμε αυτό: **στο ναζισμό η εξουσία αναλαμβάνεται και ασκείται από πολλούς και καθημερινούς ανθρώπους**, ανατίθεται και κατανέμεται μέσα στον πληθυσμό της γερμανικής κοινωνίας. «*Είναι λάθος να πούμε πως ο ναζισμός υπήρξε η εξουσία των μεγαλοβιομηχάνων με διαφορετική μορφή*», όπως επίσης δεν επρόκειτο απλώς για τη διευρυμένη εξουσία του στρατού. **Ο ναζισμός «δεν έδωσε ποτέ στους ανθρώπους υλικά οφέλη, δεν τους έδωσε τίποτα άλλο πέρα από εξουσία**». Εάν λοιπόν δεν ήταν παρά μια αιματοβαμμένη δικτατορία γιατί τόσο πολλοί γερμανοί το 1945 πολέμησαν μέχρι το τέλος τους με τέτοιο πάθος; Πρέπει να διερωτηθούμε εάν δεν είχαν «*κάποιας μορφής συναισθηματική προσκόλληση στην εξουσία*».

Τι είναι αυτό που κάνει την εξουσία επιθυμητή; Μπορούμε να διακρίνουμε τις διαδικασίες μετάδοσης ή ενίσχυσης της ερωτικοποίησης, αλλά «*για να λειτουργήσει η ερωτικοποίηση είναι αναγκαίο η προσκόλληση στην εξουσία, η αποδοχή της εξουσίας από αυτούς στους οποίους ασκείται να είναι ήδη ερωτική*». Διερωτώμαι, λει ο **Foucault** εάν οι μαρξιστικές αναλύσεις «*δεν έχουν πέσει σε έναν βαθμό θύμα του αφαιρετικού χαρακτήρα της έννοιας της ελευθερίας. Σε ένα καθεστώς όπως το ναζιστικό, είναι γεγονός ότι δεν υπάρχει ελευθερία. Αλλά το να μην έχεις ελευθερία δεν σημαίνει να μην έχεις εξουσία...*».³

Δεν είναι δυνατό, σύμφωνα με τον **Foucault**, να πραγματευτούμε την «αγάπη για τον Κύριο» και την «επιθυμία των μαζών για τον φασισμό» με τους ίδιους όρους. Υπάρχει και στις δύο περιπτώσεις μια συγκεκριμένη «υποκειμενοποίηση» των σχέσεων εξουσίας, ωστόσο αυτή δεν παράγεται με τον ίδιο τρόπο.⁴

Η «επιβεβαίωση» μιας «επιθυμίας των μαζών για τον φασισμό» καλύπτει απλώς την έλλειψη **ακριβούς ιστορικής** ανάλυσης. Διαπιστώνουμε εδώ άρνηση για μια αποκρυπτογράφηση του τι πραγματικά ήταν ο φασισμός (άρνηση που εκδηλώνεται είτε στην γενίκευση - ο φασισμός βρίσκεται παντού, και πάνω απ' όλα μέσα στο μυαλό μας - ή μέσα στη μαρξιστική σχηματοποίηση). Η μη-ανάλυση του φασισμού αποτελεί ένα πολύ σημαντικό πολιτικό γεγονός. Επέτρεψε στον φασισμό να χρησιμοποιηθεί ως ένα περιπλανώμενο σημαίνον, του οποίου η λειτουργία υπήρξε αυτή της δημόσιας καταγγελίας. Οι διαδικασίες οποιασδήποτε μορφής εξουσίας διεγείρουν υποψίες ότι είναι φασιστικές.

Η «**αγάπη για τον Κύριο**» θέτει άλλα προβλήματα. Αποτελεί ένα συγκεκριμένο τρόπο ώστε να **μην** τεθεί το πρόβλημα της εξουσίας. Αυτό επιτυγχάνεται χάριν στο ανυπόστατο της έννοιας του κυρίου, μια κενή μορφή

¹ «Κινηματογράφος και Λαϊκή Μνήμη», εκδ. Ελευθεριακή Κουλτούρα 2006, σελ. 13.

² «Schizo-Culture: On Prisons and Psychiatry», panel Columbia University 1975. **Foucault Live, Collected Interviews, 1961-1984**, [ed.] S. Lotringer, editions Semiotext(e) 1996, σελ. 179.

³ Αναφορά στο ναζιστικό καθεστώς και την πρόσληψη αυτής της ιστορικής εμπειρίας από τους φιλελεύθερους της οικονομικής σχολής «Freiburg School» (ordoliberals) γίνεται από τον **Foucault** στην διάλεξη της 07/02/1979 (*The Birth of Biopolitics, Lectures at The College de France 1978-1979*, Palgrave Macmillan 2008, Lecture 07/02/1979, σελ. 106-114).

⁴ **M. Foucault: Power and Strategies**, συνέντευξη: στο *Power/ Knowledge, Selected Interviews and Other Writings*, editor C. Gordon, The Harvester Press 1980, σελ.134 έως 145.

στοιχειωμένη από ποικίλα φαντάσματα: ο κύριος και ο δούλος του, ο κύριος και ο απόστολος, ο κύριος και ο τεχνίτης του, ο κύριος ο οποίος απαγγέλλει τον νόμο και μιλάει την αλήθεια, ο κύριος που λογοκρίνει και απαγορεύει. Το κλειδί εδώ είναι ότι στην περιστολή της εξουσίας στην φιγούρα του κυρίου έρχεται να προστεθεί μια ακόμη **αναγωγή, αυτή των διεργασιών της εξουσίας στον νόμο της απαγόρευσης. Αυτή η αναγωγή της εξουσίας στον νόμο έχει τρεις βασικούς ρόλους:**

Πρώτον, εγγυάται ένα σχήμα για την εξουσία το οποίο είναι **ομοιογενές για κάθε επίπεδο και σφαίρα αρμοδιότητας** – οικογένεια ή Κράτος, σχέσεις εκπαίδευσης ή παραγωγής.

Δεύτερον, επιτρέπει να σκεφτόμαστε την **εξουσία μόνο με αρνητικούς όρους: άρνηση, περιορισμός, πρόσκομμα, λογοκρισία. Εξουσία είναι αυτό που λει όχι και η αμφισβήτησή της μπορεί να εμφανιστεί μόνο ως υπέρβαση.**

Τέλος, μας οδηγεί να σκεφτούμε ως θεμελιώδη λειτουργία της εξουσίας αυτήν της πράξης της **αγόρευσης: αναγγελία του νόμου, λόγος της απαγόρευσης.**

Υπάρχουν σε αυτή την αντίληψη μια σειρά επιστημολογικά οφέλη: δίνεται η δυνατότητα σύνδεσης με μια εθνολογία κεντραρισμένη στην ανάλυση των μεγάλων συγγενικών απαγορεύσεων και με μια ψυχανάλυση επικεντρωμένη στους μηχανισμούς απώθησης. Με τον τρόπο αυτό οδηγούμαστε σε μια **διπλή υποκειμενοποίηση**: Όσον αφορά τον τρόπο άσκησης, η εξουσία παρουσιάζεται σαν ένα είδος μεγάλου απόλυτου Υποκειμένου το οποίο αναγγέλλει τον απαγορευτικό νόμο (αδιάφορο εάν αυτό το Υποκείμενο εκλαμβάνεται ως αληθινό, φανταστικό ή καθαρά νομικό): η κυριαρχία του Πατέρα, του Μονάρχη ή της γενικής βούλησης. Από την πλευρά της υποταγής στην εξουσία, υφίσταται μια ανάλογη τάση υποκειμενοποίησης με την εξειδίκευση του σημείου όπου η απαγόρευση γίνεται αποδεκτή, το σημείο όπου ένας λει να ή όχι στην εξουσία. Το πρόβλημα φαίνεται έτσι να τίθεται πάντα με τους ίδιους όρους: μια **ουσιωδώς αρνητική εξουσία, η οποία προϋποθέτει από τη μια έναν κυρίαρχο του οποίου ο ρόλος είναι να απαγορεύει και από την άλλη ένα υποκείμενο που πρέπει να πει ναι**. Η σύγχρονη ανάλυση με όρους της libido, υποστηρίζει ο **Foucault**, εξακολουθεί να αρθρώνεται με βάση αυτή την παλιά **νομική** σύλληψη.

Γιατί η εξουσία τόσο αμετάβλητα ερμηνεύεται με καθαρά αρνητικούς όρους νόμου και απαγόρευσης; “ο νόμος υπήρξε πάντοτε στη Δύση η μάσκα της εξουσίας”, είναι αυτή η εξήγηση επαρκής; Ο νόμος αποτελούσε ένα αποτελεσματικό εργαλείο για τους μοναρχικούς σχηματισμούς εξουσίας στην Ευρώπη. Υπήρξε επίσης ένα όπλο το οποίο χρησιμοποιήθηκε στην πάλη ενάντια στην ίδια την μοναρχική εξουσία η οποία τον είχε αρχικά χρησιμοποιήσει για να επιβληθεί, ενώ, τέλος, ο νόμος ήταν ο κύριος τρόπος αναπαράστασης της εξουσίας.

Ο νόμος δεν αποτελεί ούτε την αλήθεια της εξουσίας ούτε το άλλοθί της - είναι ένα εργαλείο της. Ο τύπος του νόμου με τα αποτελέσματα απαγόρευσης πρέπει να επανατοποθετηθεί παράλληλα σε έναν αριθμό διαφορετικών, μη-νομικών μηχανισμών. Κατά συνέπεια, το ποινικό σύστημα, δεν θα έπρεπε να αναλύεται απλώς σαν ένας μηχανισμός απαγόρευσης και καταπίεσης της μιας τάξης πάνω στην άλλη, ούτε ως ένα άλλοθι για την άνομη βία της κυρίαρχης τάξης. Το ποινικό σύστημα καθιστά δυνατό έναν τρόπο πολιτικής και οικονομικής διαχείρισης ο οποίος εκμεταλλεύεται τη διαφορά μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας. [...]

Ο “Αντι-Οιδίπους” των Deleuze και Guattari αφορά την σχέση της επιθυμίας με την πραγματικότητα και την καπιταλιστική “μηχανή”. [...] οι τρεις αντίπαλοι με τους οποίους συμπλέκεται ο Αντι-Οιδίπους: Κατά πρώτον, η **“πολιτική ασκητική”, οι θλιμμένοι μαχητές, οι τρομοκράτες της θεωρίας**, εκείνοι που θα διαφύλατταν την καθαρή τάξη της πολιτικής και του πολιτικού λόγου ‘ γραφειοκράτες της επανάστασης και ευγενείς υπηρέτες της Αλήθειας. Δεύτερος αντίπαλος, **οι φτωχοί τεχνικοί της επιθυμίας – ψυχαναλυτές και σημειολόγοι** κάθε σημείου και συμπτώματος – οι οποίοι θα περιέστελλαν την πολλαπλότητα της επιθυμίας στον δυαδικό νόμο της δομής και της έλλειψης. Τρίτος, **στρατηγικός εχθρός του Αντι-Οιδίποδα, ο σημαντικότερος, είναι ο φασισμός: όχι μόνο ο ιστορικός φασισμός των Hitler και Mussolini ο οποίος υπήρξε ικανός να κινητοποιήσει και να χρησιμοποιήσει την επιθυμία των μαζών τόσο αποτελεσματικά: ο Foucault αναφέρεται «επίσης στον φασισμό μέσα σε όλους εμάς, μέσα στα κεφάλια μας και μέσα στην καθημερινή μας συμπεριφορά, ο φασισμός που γίνεται η αιτία για να αγαπάμε την εξουσία, για να επιθυμούμε εκείνο ακριβώς το πράγμα το οποίο κυριαρχεί πάνω μας και μας εκμεταλλεύεται».**⁵

(* αναδημοσίευση από: *Η πολιτική του M.Foucault*, <http://phdtheses.ekt.gr/eadd/handle/10442/21785>)

ΑΥΤΟΝΟΜΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ

⁵ “Preface to Anti-Oedipus”, First appeared in French 1976. Βρίσκεται στο *M. Foucault: Essential Works 1954-1984, vol.3 Power*, J.D. Faubion [ed.], Penguin Books 2002, σελ. 106-110. Το Αντι-Οιδίπους είναι ένα βιβλίο για την ηθική ‘ στη Γαλλία τουλάχιστον δημιούργησε ένα στυλ ζωής, έναν τρόπο σκέψης. Πώς θα αποφύγουμε τον εκφασισμό ειδικά όταν πιστεύουμε για τον εαυτό μας ότι είναι επαναστάτης μαχητής; Πώς θα απαλλάξουμε το λόγο μας και τις πράξεις μας, τις καρδιές μας και τις απολαύσεις μας από τον φασισμό που είναι βαθιά ριζωμένος στη συμπεριφορά μας; «Ο Αντι-Οιδίπους είναι μια τέχνη ζωής, μια Εισαγωγή στη Μη-Φασιστική Ζωή».